

DRIFTS

Alberta Vengrytė kalbina tapytoją Šarūną Baltrukonį

2022 m. rugsėjo mėn.

Alberta Vengrytė: Tavo kuriamose drobėse susijungia tikrovės ir skaitmeniškumo erdvės, tačiau abi jos – abstrahuojamos, kai atpažįstami yra tik tam tikri jų fragmentai – tikrovės ar virtualybės *pleištai*, neretai pasižymintys urbanistine ir / arba kibernetine estetika. XX a. pab. – XXI a. pradžioje technologijoms įsitvirtinus kaip *kultūriškai dominuojančioms*, atsivėrė galimybės kaip niekad laisvai manipuliuoti esminėmis socio-episteminėmis sąvokomis, tokiomis kaip *savastis, kūnas, erdvė, laikas, atmintis, gyvumas, virtualumas, dabartiškumas, dokumentalumas* ir t.t.... Tai ryšku ir tavo kūrinių estetikoje. Koks tavo kaip menininko santykis su technologijomis ir technologiškumu? Ar galėtum apibūdinti pasaulėvaizdį, kuriame gimsta tavo paveikslų motyvai? Ką atsakytum, jei paklausčiau tavęs, ką laikai savo paveikslų *technologine savastimi*? Tai lemia technika ar motyvas?

Šarūnas Baltrukonis: Technologijos ir tikrovės ar realybės apraiškos turi lygiavertę įtaką mano kūrybai. Esu karta, užaugusi su technologijomis, todėl ir skaitmeninis vaizdas man atrodo natūraliai patrauklus ir intymus. Kūrybos motyvų pasirinkimą dažnai įtakoja iš virtualybės ateinantys vaizdiniai: aštrios, griežtos linijos, didelis kontrastas, lygumas, ekраниškumas, švarios spalvos. Tai – mano paveikslų savastis, atsiskleidžianti per techninę tapybos pusę. Tiesiog noriu priartinti aliejinę tapybą prie estetikos, kuri užima didelę dalį mano pasaulėvaizdžio.

A.V.: Tavo darbuose ryški dvimačio ir trimačio vaizdo persidengimo iliuzija. Man ji suponuoja taip pat ir specifinį tikroviškumo bei virtualybės erdvėms priklausančių formų, kaip epistemologinės kintančio žinojimo apie šioms erdvėms „ontologiškai“ priklausančias struktūras problemą. Kitaip tariant, tavo drobėse veikiantys motyvai tarsi netenka savo ontologinio „tikroviškumo“ ar „skaitmeniškumo“ ir įsitraukia į kokybiškai naują, per tarpusavio sąveiką suvoktiną, santykį. Pataisyk mane, jei klystu, tačiau regis, jog būtent dvimačių ir trimačių plokštumų žaismas čia atstoja klasikinės tapybos šviesotamsą, deformuodamas paveikslui priklausančių elementų vienovę erdvės ir laiko atžvilgiu... Judėjimą čia atstoja potėpis, o erdvę geometrija? Ar galėtum nusakyti esmines savo tapybos strategijas?

Š.B.: Aliejinė tapyba visą laiką buvo lydima šviesotamsos. Mano kūryboje tai – ne išimtis, tai – vienas svarbiausių paveikslo elementų, tačiau jaučiu, kad tradicinė šviesotamsa mano kūriniams nebūtų tinkama. Šviesotamsa mano paveiksluose nesiremia logika ir yra pavaldi kompozicinei idėjai. Stengiuosi balansuoti tarp plokštumos ir erdviškumo, dėl to atsiranda minėtas paveikslo elementų deformavimas. Potėpiu ne tik bandau parodyti numanomą judėjimą, bet ir sustiprinti formos įtaigumą.

A.V.: Vienas stipriausių tavo paveikslų komponentų – kompozicija. Čia vėlgi aktyviai veikia vitalinėms ir nevitalinėms tikroviškumo erdvėms priklausantys elementai. Gamtos motyvų atplaišos, kaip pavyzdžiui kūrinyje „Green interlude“, įgauna fotografiškumo, skaitmeniškumo, o kiti bendrą paveikslą kompoziciją kuriantys elementai, būdami aiškiai nevitalinės prigimties tarsi prisitaiko prie gamtiškumo užuominų, tačiau transformuoja vientisą paveikslą horizontą sukurdami nejaukos, kylančios iš šių dviejų skirtingų materijų įspūdį. Kokiais kūrybiniais principais kliaujiesi kurdamas paveikslų siužetus? Pati „siužeto“ sąvoka čia, regis, peržengia klasikinės termino ribas... Kitaip tariant, man ramybės neduoda santykis tarp abstraktaus vaizdinio ir jo idėjinio krūvio. Kaip šią produktyvią priešpriešą padeda atskleisti kompleksiškos tikrovėje sutinkamų daiktų formos, kurias redukuoji į su virtualybės sričiai priklausančiais paveikslą elementais aktyviai santykiaujančius fragmentus? Kas lemia šių motyvų pasirinkimą – daiktų paskirtis ar jų vizualumas?

Š.B: Pasirinkti motyvai pirmiausia traukia savo vizualumu. Jei tekstūra sutinkama gamtoje, realybėje, jos pasirinkimą nulemia medžiagiškumas ir numanomas prisilietimo pojūtis. Šiurkštūs, aštrūs, lygūs, slidūs paviršiai prisilietus transliuoja skirtingą energiją – per potėpį tokį pat pojūtį bandau perkelti ir į savo kūrinčius. Derinu priešingus vienas kitam motyvus, ieškau jų balanso. Sudėtas tapybinis krūvis sukuria motyvams parametrus, kuriuos keičiant, sunkioji materija priartinama prie jai priešingos – lengvosios. Potėpiu tą patį atlieku ir su motyvo prigimtimi – nutapytas jis netenka originalaus skaitmeniškumo ar buvusio tikroviškumo bei apsistoja kažkur tarp šių dviejų sferų.

A.V.: Eksperimentuoju deformuodamas ir pačią drobę, nukirsdamas dalį porėmio ar parinkdamas nestandartinius eksponavimo kampus. Kaip tai koreliuoja su paveikslų turiniui taikomomis tapybinėmis strategijomis bei *glitch* (chromatinės aberacijos) estetika? Kaip skaitmeninio vaizdo iškraipymas pasitarnauja tikroviškumo ir skaitmeniškumo santykio perteikimui?

Š.B: Skaitmena išeina į realybę. Deformuota, nukirsta drobė gali būti nuoroda į neužkrautą, užstrigusį paveikslėlį darbatalyje. Pakeistas vaizdavimo kampas, tekstūros strigimas erdvėje – taip, kaip nutinka video žaidimuose. Tokiais būdais bandau skaitmeną ištraukti iš dvimatės erdvės, pasislėpusios už ekrano, ir iš naujo ją įsivaizduoti erdvėje. Tokie sprendimai pasitarnauja kompoziciškai, bet gali tapti kūrinio idėjos ašimi.

A.V.: Kalbėdami apie tikrovės ir virtualybės persidengimą, neretai susimąstome ir apie tam tikrą tikroviškumo „žlugimą“ virtualybės sferoje. Tokia nuojauta persmelka nemaža dalis garsiausių XX a. II pusės kultūros teoretikų darbų. Tačiau XXI a. trečiajame dešimtmetyje, regis, vis dažniau atsisakome visa apimančios kultūrinės distopijos, kurioje, kaip pvz. 1996 m. Marko Dery tekstuose, kalbama apie *belytį ir bemikrobį normatyvinės ateities, kurioje vienintelė sąsaja tarp technokratinio elito ir technologiškai neraštingų masių – tai prekybos centras – monumentą įvaizdžią ir stengiamės pozityviai suvokti kintančio žinojimo apie estetinėje ir socio-politinėje*

meno kūrinio plotmėse veikiančias struktūras... Mąstydamą apie paveikslo motyvų pirmavaizdžius ir kartotes, prisimenu tam pačiam „žmogiškojo kultūriškumo mirties virtualybės sferoje“ diskursui priklausančius požiūrius, neva medializuotos kultūrinės patirties sukeliamas potraukis savi–referentiškoms *simuliacijoms* pasireiškia blėstančiu bet kokio originalo poreikiu. Tačiau ar nėra taip, kad *mėgaujamės vaizdiniais būtent dėl to, kad jie nėra tikri (the real thing); gėrimės jais dėl įgūdžių, kuriais pasinaudojant jie buvo sukurti. Toks malonumas suponuoja, kad meninio teksto skaitytojai ar žiūrovai netampa mimetinės iliuzijos aukomis; jie nesiliauja suvokę, jog skaitomas ar regimas tekstas tėra dubleris; kad tai, kas sukelia pasigerėjimą, yra vien tik iliuzionistinis vaizdinio efektas, dirbtino dirbtinumas?* Čia kalbu šveicarų-amerikiečių teoretikės Marie Laure Ryan lūpomis. Šios jos mintys man tarsi paaiškina tavo paveiksluose regimų motyvų dvilypumą – jie nei vien fiziškai, nei techniškai, nei realūs, nei virtualūs, nei iki galo originalūs, nei reprodukuoti... Kokias mintis sukelia idėja, jog žvelgdami į tavo kūrinis galbūt mėgaujamės universaliu kitybės atpažinimo malonumu?

Š.B: Panašų jausmą man sukelia stipriai priartintos nuotraukos. Realaus objekto fragmentas natūroje praranda savo prigimtines savybes ir iš jo lieka tik abstrahuotos dėmės. Vienas ir tokių pavyzdžių galėtų būti ukrainiečių kilmės fotomenininkės Viktorijos Pidust nuotraukų serija „Iphone zooming“. Menininkė verčia pažvelgti į kasdienes daiktus iš arti ir pamiršti pirminę jų funkciją. Būtent dėl šios priežasties mane domina tekstūriškumas – izoliuoti paviršiai, išimti iš konteksto, pradeda sąveikauti tarpusavyje ir veikti visiškai naujais būdais. Tikiu, kad būtent tai kūrinį padaro labiau įtraukiančiu ir patraukliu.

A.V.: Kaip tapybinis intymumas koreliuoja su skaitmeniniu anonimiškumu? Vienas gražiausių tavo kūrybos momentų man yra būtent šis iš pažiūros nesudėtingas kontrastas. Iš skaitmeninės aplinkos perimtas motyvas, tapybinėmis priemonėmis ir rankų darbu naujai interpretuojamas ir atgimsta drobėje... Ar galėtum papasakoti daugiau apie savo kūrybos procesą? Kaip atrodo įprasta diena studijoje (ar ten, kur užsiimi tapymu)?

Š.B: Kūrinio eskizas gimsta kompiuteryje, ten priimu ir pirminius kompozicinius sprendimus, planuoju atlikimo seką ir strategiją. Dažnai iš anksto žinau ir kokią tapybos techniką naudosisiu. Tokiu būdu atsiranda tapybinis intymumas – apgalvotas potėpis skaitmeninį vaizdą drobėje paverčia jaukiu ir artimu.

Atsitinka ir taip, kad neturėdamas eskizo pradėdu kurti kūrinį, remdamasis vien nuotrauka. Pasitelkiu atsitiktinumą, transformuoju nuotraukos elementus, taip sukurdamas pradinį sluoksnį, kuris tampa atspirties tašku tolimesniam paveikslo planavimui. Naujiems technikos ieškojimams atlieku kompozicines „pratybas“, kurias pavadinau „progression sessions“. „LTJ Bukem“ ir „MC Conrad live sets“, trunkantys šiek tiek daugiau nei valandą, tampa laikmačiu surasti kompozicinę یشهitį, o mažas kūrinio formatas skatina ieškoti naujų aliejinės tapybos būdų. „Drum and bass“ ritmas suaktyvina būvimą savo erdvėje, tuo pačiu kūrybos vairą perima intuicija. Vėliau paveikslą iš naujo analizuoju, permąstau, kur išmokus dalykus galėčiau panaudoti ateityje.

A.V.: Studijų metu susipažinote ir pradėjote bendradarbiauti su tapytoju Mantu Valentukoniu, mums kalbantis – rengiatės bendrai parodai Klaipėdos kultūrų komunikacijų centre. Nors judviejų vaizdinė raiška skiriasi, kūriniai funkcionuoja tikrai artimame idėjiniame lauke. Šią vasarą surengėte ir tapybinį „mūšį“, kurio metu, tapėte vienas kito drobėse (šios veiklos rezultatas – diptikas “Don't put too much water on a fire, put just the right amount of it, it creates warm vapors”). Ar tau svarbi kūrinio autorystė? Su kokiais kitais menininkais ateityje norėtum bendradarbiauti? Galbūt turi kūrybinių autoritetų?

Š.B.: Tokiam bendradabavimo lygiui pasiekti, kokį turime mes su Mantu, reikalingas didelis pasitikėjimas. Čia padeda ne tik profesionali, bet ir asmeninė draugystė. Padeda taip pat ir tas pats konteksto matymas, požiūris į problemų sprendimą. Tačiau bendradarbiavimas nebūtinai turi būti toks, kokį matėte minėtame diptike. Jau kurį laiką mąstau apie kitokio pobūdžio bendrą kūrybą. „Featuring artist“ – plačiai naudojamas muzikinėje industrijoje, galėtų praplėsti kūrybos galimybes vizualiajame mene. Menininko „pasisvečiavimas“ kito autoriaus drobėje, dviejų ar daugiau vizualinės raiškos stilių sumaišymas, vestų prie naujų nematytų idėjinių sprendimų. Įtaigus to pavyzdys – Vitos Opolskytės Brazdžiūnienės paveikslas, kuriame atsiranda jos vyro Kazimiero Brazdžiūno purškiamais dažais atliktas rožinis fotelis. Toks kūrybos pobūdis autorystę stato į neaiškia poziciją, dėl to reikėtų atskirti idėjos autorių nuo atlikėjo. Idėjos autorius tampa paveikslo „prodiuseriu“, kuris savo viziją išpildo kitų menininkų vizualia kalba. Man būtų įdomu sukurti paveikslą, kuriame būtų minimaliai arba išvis nebūtų mano fizinės kūrybos.

Meninikai: Johannes Bosisio @johannesbosisio, Volo Bevza @volobevza, Victoria Pidust @victoriapidust, Katarina Caserman @casermankatarina, Manuel Resch @manuel.rsch, Maximilian Willeit @maximilianwilleit, Andrius Zakarauskas, Gabriele Adomaitytė, Rutenė Merkliopaitė, Kazimieras Brazdžiūnas